

*Konur og haturstal í opinberri
umræðu.
Kallar #metoo á lagaleg
viðbrögð?*

María Rún Bjarnadóttir, lögfræðingur og doktorsnemi

Jafnréttisþing

Reykjavík, 7. mars 2018

Yfirlit

1. Konur í opinberri umræðu
2. Haturstal í lagalegri merkingu
3. Er þörf á lagalegum viðbrögðum?

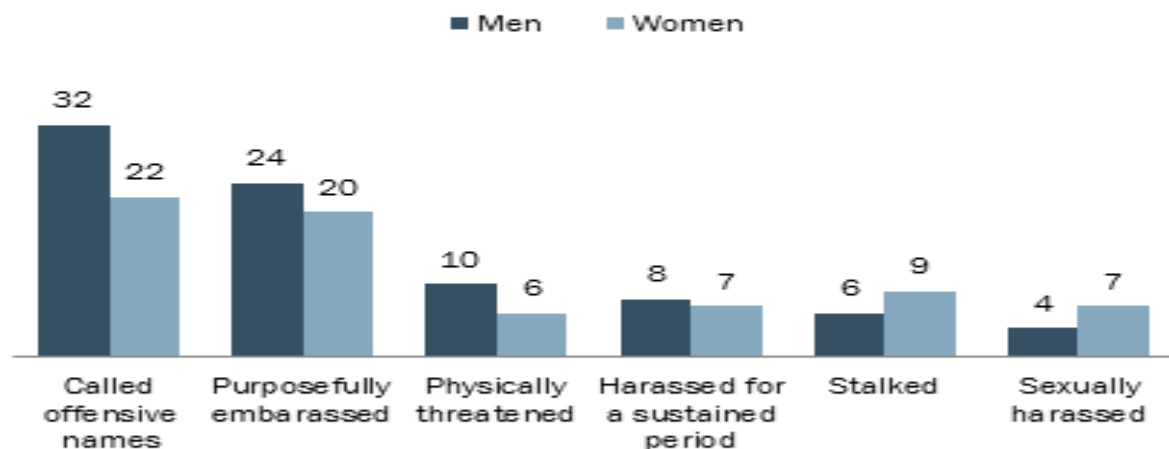
Konur í opinberri umræðu

Hið opinbera svið bæði stækkað og minnkað með netinu

Men and women experience different varieties of online harassment

Among all internet users, the % who have experienced each of the following elements of online harassment, by gender...

Source: American Trends Panel (wave 4). Survey conducted May 30-June 30, 2014. n=2,839.

PEW RESEARCH CENTER

Umfang og áhrif

Bretland – blaðamenn og stjórnmalakonur

Kvenkyns blaðamenn 3svar sinnum fleiri aðkast (abusive) athugasemdir en karlkyns blaðamenn á Twitter (Demos, 2016)

Kvenkyns stjórnmalakonur meiri neikvæð viðbrögð en karlkyns vegna sama máls (BBC Radio 5, 2017)

Konur í stjórnmalum verða fyrir aðkasti vegna kyns síns – kynþáttur og kynhneigð eykur enn (Amnesty International UK, 2017)

- Margþætt mismunun - intersectionality

Svíþjóð – Konur í opinberri umræðu og álitsgjafar

”Kvinnor som deltar i den offentliga debatten särskilt utsatta för näthat och då i hög utsträckning i form av sexistiska kränkningar och hot om sexuellt våld – på ett sätt som begränsar kvinnors möjligheter att röra sig i det offentliga rummet och därmed också att delta i det demokratiska samtalet” (NIKKi, 2017)

Rúmlega 70% kvenkyns álitsgjafa hafa orðið fyrir hótunum og aðkasti sl. ár. (Kantar Sifo, 2017).

Danmörk – almenningur

43% karla og 58% kvenna sleppir því að taka þátt í þjóðfélagsumræðu vegna tónsins í umræðunni

Er þetta kvenhatur?

Konur halda til hlés í umræðu, felur ekki í sér vanda fyrir konur, heldur fyrir lýðræðið. (DIHR, 2016.)

Verndarandlag hatursákvæða eru ekki síður lýðræðislegir hagsmunir en hagsmunir hópa og einstaklinga

Hins vegar, með vísan til nauðsynjar umburðarlyndis í fjölmenningsamfélögunum sem byggja á lýðræðisfyrirkomulagi, geti verið nauðsynlegt að tiltekin tjáning sé refsiverð eða jafnvel komið í veg fyrir hana. (Gunduz v Turkey 2003 para 40.)

Formbundnar alþjóðlegar skuldbindingar gera ekki ráð fyrir kyni sem einkenni sem þarf að standa vörð um í innlendri löggjöf í tengslum við hatur.

Fjölmargir samningar á vettvangi Sameinuðu þjóðanna, Evrópuráðsins, ÖSE og annarra alþjóðlegra stofnana sem stjórnvöld hafa undirgengist fjalla um **skyldur ríkisins til þess að stuðla að framgangi tiltekinna sjónarmiða í samfélaginu, vinna gegn mismunun, fordómum gegn eða jaðarsetningu tiltekinna hópa í samfélaginu.**

You are here: Democracy > Gender Equality > Themes > Gender Stereotypes and Sexism

Combating Sexist Hate Speech

Sexist hate speech is a daily phenomenon for many women that is only beginning to be addressed. It requires both legal remedies and action to combat gender stereotypes.

Sexist hate speech relates to expressions which spread, incite, promote or justify hatred based on sex. Some groups of women are particularly targeted by sexist hate speech (notably young women, women in the media or women politicians), but every woman and girl is a potential target for online and offline sexist hate speech. The increasing availability and use of Internet and social platforms have contributed to growing occurrences of sexist hate speech. The Council of Europe has started to address this issue by looking at the potential use of existing standards and at policies on combating gender stereotypes.

[Background note on sexist hate speech](#), Council of Europe, (2016)

Haturstal í lagalegri merkingu

Haturstal í dómaframkvæmd Mannréttindadómstóls Evrópu

Íslensk lagaákvæði um hatur - hegningarlög

233. gr. a. Hver sem opinberlega hæðist að, rógber, smánar eða ógnar manni eða hópi manna með ummælum eða annars konar tjáningu, svo sem með myndum eða táknum, vegna þjóðernis, litarháttar, kynþáttar, trúarbragða, kynhneigðar eða kynvitundar, eða breiðir slíkt út, skal sæta sektum eða fangelsi allt að 2 árum.

Rætur í alþjóðegum skuldbindingum og aukinni réttarvernd hópa.

Lög nr. 96/1973 vegna aðildar Íslands að samningi Sameinuðu þjóðanna um afnám alls kynþáttamisréttis.

Breytt með 2. gr. laga nr. 135/1996 - mismunun á grundvelli kynhneigðar – til þess að halda í við norræna þróun og í takt við aðrar lagabreytingar (staðfest samvist).

Breytingar 2013 með vísan til álits umboðsmanns Alþingis um fólk með kynáttunarfanda og fullgildingu viðbótarbókunar um tölvuglæpi.

Fyrirsjáanlegar breytingar vegna fullgildingar samnings sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks

180. gr. [Hver sem í atvinnurekstri eða þjónustustarfsemi neitar manni um vörur eða þjónustu til jafns við aðra á grundvelli þjóðernis hans, litarháttar, kynþáttar, [trúarbragða, kynhneigðar eða kynvitundar] ¹⁾ skal sæta sektum ... ²⁾ eða fangelsi allt að 6 mánuðum.

Sömu refsingu varðar að neita manni um aðgang til jafns við aðra að opinberum samkomustað eða öðrum stöðum sem opnir eru almenningi.]

Norrænn samanburður

Land	Hatytringar	Diskriminering	Straff-skärpning	Skadestånd/ Gottgörelse	Övrigt
Danmark	SL § 266 b		SL § 81 p. 6	EL § 26 (gottgørelse)	
Finland	SL 11:10	SL 11:11	SL 6:5, p. 4	SkL 5:6	
Island	SL § 233 a			EL § 26	
Norge	SL § 185	SL § 186	SL § 77	LS § 3-3	SL § 264
Sverige	BrB 16:8	BrB 16:9	SL 29:2, p. 7	SkL 3:4	BrB 5:5

Vid en komparativ analys av den straff- och skadeståndsrättsliga regleringen i Norden konstateras att hatfulla yttringar har kriminaliserats i samtliga nordiska länder. I norsk rätt rubriceras brottet som *hatefulle ytringer*. Även på Island omtalas brottet som hatyttringar (*hatursáróður*), men det har ingen explicit rubricering. I övriga länder benämns brottet som *hets mot folkgrupp* (Sverige och Finland) eller *diskriminering* (Danmark).

Norrænn samanburður frh.

ras, etnicitet, hudfärg	skyddas av samtliga nordiska länders lagstiftning
nationalitet, religion	skyddas av samtliga nordiska länders lagstiftning
sexuell läggning	skyddas av samtliga nordiska länders lagstiftning
funktionshinder	skyddas i Norge och Finland
könsidentitet	skyddas i Finland (implicit), Island (explicit)
kön, ålder, social status	skyddas inte explicit i något av de nordiska länderna (och oklart om implicit i de straffskärpande reglerna)
politisk eller annan åskådning	skyddas inte explicit i något av de nordiska länderna (och oklart om implicit i de straffskärpande reglerna)

Det råder en osäkerhet bland poliser och åklagare angående när och hur bestämmelserna om hatyttringar och hatbrott ska tolkas och tillämpas. Enligt vad denna undersökning kunnat visa finns det inget fall i Norden där en möjlig grund för hatbrott som inte nämns explicit i bestämmelserna om straffskärpning på grund av hatbrottsmotiv har prövats. Det betyder att det i praktiken inte finns något straffrättsligt skydd för andra grupper än dem som explicit nämns i bestämmelserna. Härtill ska nämnas att det ofta föreligger en viss bevisproblematik, eller en viss osäkerhet kring bevisningen vad gäller just motivet. Även i de fall där en av de explicita grunderna prövas är fällande domar sällsynta. I Danmark tycks tillämpningen av bestämmelsen och förekomsten av fällande domar vara mer frekvent än i till exempel i Finland, Island och Sverige.

Samtliga nordiska länder, förutom Island, har hatmotiv som en särskild straffskärpningsgrund. På Island kan det möjligen tolkas in i allmänna regler om försvärande omständigheter. På så sätt kan hatbrott sägas vara kriminaliserat i samtliga nordis-

Íslensk lagaákvæði um hatur - fjölmiðlalög

27. gr. Bann við hatursáróðri og hvatningu til refsiverðrar háttsemi.

[Fjölmiðlum er óheimilt að hvetja til refsiverðrar háttsemi. Einnig er þeim óheimilt að kynda með markvissum hætti undir hatri á grundvelli kynþáttar, kynferðis, kynhneigðar, trúarskoðana, þjóðernis eða menningarlegrar, efnahagslegrar, félagslegrar eða annarrar stöðu í samfélaginu.] ¹⁾

Umsögn meirihluta menntamálanefndar 2011

Fram komu athugasemdir frá umsagnaraðilum um að með slíku ákvæði væri verið að gefa fjölmiðlanefnd víðtækar heimildir. Meiri hlutinn tekur undir þessi sjónarmið og leggur til þær breytingar að **fjölmiðlanefnd verði ekki að svo stöddu veittar heimildir til að grípa til viðurlaga, þ.e. stjórnvaldssekta og refsinga, vegna brota á ákvæðum 27. gr. frumvarpsins, nema hvað varðar hvatningu til refsiverðrar háttsemi.** Brot á þessu ákvæði varða ákvæði almennra hegningarlaga, nr. 19/1940, og sæta þau meðferð dómstóla

Breytingar með lögum árið 2013:

Að auki er lagt til að í 2. másl. 27. gr. verði bætt við orðunum „**með markvissum hætti**“ til að ekki fari á milli mála að bann við að fjölmiðlar miðli hatursáróðri eigi aðeins við í slíkum tilvikum. Með ákvæðinu er átt við **starfsemi fjölmiðilsins sjálfs en ekki einstök ummæli eða einstaka þætti/greinar í fjölmiðlum, sem að öllu jöfnu miðla mismunandi sjónarmiðum. Ummæli sem falla í fréttum, greinum eða þáttum geta eftir atvikum fallið undir ákvæði 233. gr. a í almennum hegningarlögum** og/eða a- og b-liði 1. mgr. 50. gr. og a- og b- liði 1. mgr. 51. gr. fjölmiðlalaga eða eru varin af ákvæðum stjórnarskrár og laga um tjáningarfrelsi manna. Af dómum Mannréttindadómstóls Evrópu má ráða að einstök ummæli eða fréttáflutningur af málum er varða hugsanlegan hatursáróður teljast að jafnaði ekki vera brotleg og falla undir vernd 10. gr. mannréttindasáttmála Evrópu um tjáningarfrelsi.

Afstaða Mannréttindadómstóls Evrópu til ábyrgðar á haturstali á netinu

[Delfi v. Estonia \(\[GC\] \(no. 64569/09, ECHR 2015\)\)](#)

Internet news outlet *Delfi* held liable on civil grounds for a defamatory comment posted on the site by a third party. Speech insinuated to violence.

[Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete \(MTE\) and Index.hu ZRT v. Hungary \(no. 22947/13, ECHR, 2016\)](#)

Hungarian Courts in the case had not performed an exercise between the competing rights of freedom of expression as protected under Article 10 and the right to personal integrity as protected under Article 8,

resulting in too strict application of liability of third party comments and constituting a breach of the protection awarded to the applicants under Art.10.

Both findings circumvent Dir. 2000/31/EC - raised on civil defamatory grounds

Fundamental point: For-profit entity that benefits economically from circulation

Does that entail a non-profit has a wider margin?

[Pihl v. Sweden \(Admissibility decision 74742/14\)](#)

A comment claiming the application to be nazi posted on a not-for profit website. Findings of national court and ECHR that the comment constituted defamation and consequently fell within the scope of Article 8. A balance between Art. 8 and Art. 10 was struck. Inadmissible application.

*“especially the fact that the comment, although offensive, did not amount to hate speech or incitement to violence and was posted on a small blog run **by a non-profit association** which took it down the day after the applicant’s request and nine days after it had been posted,”*

Netið sem opinber vettvangur

Egill Einarsson gegn Íslandi, dómur Mannréttindadómstóls Evrópu 17. nóvember 2017, (24703/15).

Í málinu var um að ræða birtingu á notendasvæði einstaklings á samfélagsmiðlinum Instagram sem var með 100 fylgjendur. Hæstiréttur taldi ljóst að birtingin væri opinber í merkingu 2. mgr. 236. gr. almennra hegningarlaga nr. 19/1940 og MDE taldi enga ástæðu til þess að endurmeta þetta mat réttarins (málgrein 46).

Þetta gæti verið áhugavert fyrir notendur samfélagsmiðla á Íslandi sem eru um 92% fullorðinna einstaklinga.

Ljóst verður að telja að með niðurstöðu MDE hefur því verið slegið föstu að tjáning á samfélagsmiðli geti talist opinber birting í skilningi laga, þó ekki verði fullyrt um hvort öll samskipti sem eigi sér stað í gegnum samfélagsmiðla teljist opinber birting.

MDE leggur til grundvallar í málinu sömu aðferðafræði við mat á tjáningu sem birtist á notendasvæði einstaklings á samfélagsmiðli og þau sjónarmið sem lögð eru til grundvallar við mat á tjáningu sem birtist í fjölmiðlum eða ábyrgð aðila sem reka vefmiðla.

- Dómaframkvæmd MDE sem mótast hefur um mörk tjáningarfrelsis og friðhelgi einkalífs byggist að verulegu leyti á umfjöllun eða ummælum í fjölmiðlum. Fjölmiðlar hafa að gegna sérstöku hlutverki í lýðræðissamfélögum eins og MDE hefur ítrekað fjallað um.

Framsýni MDE í ljósi þess að samfélagsmiðlar eru að breyta samskiptamynstri, fjölmiðlun, upplýsingamiðlun og auglýsingamörkuðum? Það geta því verið rök fyrir því að ekki sé gerður greinarmunur á tjáningu á samfélagsmiðli eftir því hvort um sé að ræða einstakling eða fjölmiðil.

Er þörf á lagalegum
viðbrögðum?

Má ekkert eða?

- 3. good that [La.'s] initiative has not broken down the lines of the web flammers. go ahead, guys, [L.] into the oven!
- 4. [little L.] go and drown yourself
- 5. aha... [I] hardly believe that that happened by accident... assholes fck
- 6. rascal!!! [in Russian]
- 7. What are you whining for, knock this bastard down once and for all [.] In future the other ones ... will know what they risk, even they will only have one little life.
- 8. ... is goddamn right. Lynching, to warn the other [islanders] and would-be men. Then nothing like that will be done again! In any event, [L.] very much deserves that, doesn't he.

The image shows a screenshot of four tweets in a thread, all replying to @HackneyAbbott. Each tweet contains a different insult or derogatory comment. The tweets are dated July 13 and July 14. The first two tweets are from July 14, and the last two are from July 13. Each tweet includes a profile picture, the user's name, the date, the text of the reply, and icons for replying, retweeting, liking, and direct messaging.

Replying to @HackneyAbbott - Jul 14
You forgot "fat disgusting obese chicken-loving **nigger**"

Replying to @HackneyAbbott - Jul 14
An acid attack would probably make your face look better you fat **nigger**

Replying to @HackneyAbbott - Jul 13
this **fat** retarded black **bitch** thinks you should be forced to feed and house a bunch of violence foreign invaders. i strongly disagree.

Replying to @HackneyAbbott - Jul 13
@HackneyAbbott Piss off you disgusting useless **fat bitch**! You're a parasite alien looking to silence native people for your power.

Mismunandi lagaleg viðbrögð við mismunandi aðkasti

Kynhlutlaus löggjöf – kynjaður veruleiki

Kvenfyrirlitning

Brot gegn
friðhelgi

Kynferðisleg
áreitni

Hótanir

Eltihrelli

Líkamlegt,
andlegt ofbeldi

Þarf að fella kvenhatur undir haturslöggjöf?

Noregur

Úttekt 2016: Engin rök mæla gegn því að fella kyn undir hatursákvæði hegningarlaga. Áhyggjur af refsivernd kynjamismununar geti gengið of langt, eða útvatni gildandi refsivernd gegn mismunun, ætti ekki að byggja á að gróf mismunun á grundvelli kyns geti ekki verið refsiverð.

Bretland

Reynsla lögreglunnar í Nottinhamshire af því að fella kynfyrirlitningu undir hatursglæpi

Westminster Hall	
9.30 am - 11.00 am	Westminster Hall debate Misogyny as a hate crime - Melanie Onn
11.00 am - 11.30 am	Westminster Hall debate Support for fairly traded goods - Geraint Davies
2.30 pm - 4.00 pm	Westminster Hall debate Local museums - Stephen Kerr
4.00 pm - 4.30 pm	Westminster Hall debate Risks of the use of accutane - Bob Stewart
4.30 pm - 5.30 pm	Westminster Hall debate Regulation of tipping practices in the hospitality sector - Darren Jones

Allsherjar- og menntanefnd 2014

Frumvarp til laga um breytingu á almennum hegningurlögum nr. 19/1940 með síðari breytingum lagt var fyrir Alþingi á 143. Löggjafarþingi 2013 – 2014 (þingskjal. 112 – 109. mál)

„Heilt á litið voru þær umsagnir sem bárust nefndinni þess efnis að frumvarpið væri löngu tímabært og til mikilla bóta. Þó komu fram athugasemdir um að bætt yrði í ákvæði 233. gr. a orðunum „kyn eða kynferði“ því að upp hafa komið tilvik þar sem viðhafður er hatursáróður gegn konum. Nefndin ræddi þetta nokkuð. Í ljósi sögu ákvæðisins er það álit meiri hlutans að ákvæðið eigi ekki við um konur í heild sinni og telur meiri hlutinn því ekki rétt að bæta við orðunum „kyn og kynferði“. Meiri hlutinn telur að það sé ekki rétt að útvíkka ákvæðið með þeim hætti sem lagt er til enda fellur slíkt undir önnur ákvæði almennra hegningarlaga ef um refsiverða háttsemi er að ræða.“